

Temat: Adaptacja – twórcza zdrada czy zdrada twórczości?

Adresat: uczniowie gimnazjum.

Czas realizacji: 45 minut.

Cele:

- uczniowie odróżniają adaptację od ekranizacji, rozpoznają cechy ekranizacji i adaptacji;
- uczniowie wskazują podobieństwa i różnice między tekstem źródłowym a filmem;
- uczniowie znają treść powieści (nie ograniczają się do obejrzenia filmu).

Metody i formy pracy: praca w grupach, metoda metaplanu, dyskusja.

Materiały:

Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec*, Warszawa 1999 (ze wstępem Barbary Wachowicz).

Kamienie na szaniec [film], reż. Robert Gliński, Polska 2014.

Definicje „adaptacji” i „ekranizacji” za Słownikiem terminów literackim (stosowanym zwykle przez nauczyciela).

Tabela (w załączniku)

Przebieg zajęć:

1. Nauczyciel dzieli klasę na grupy (ok. 5 osób w każdej). Każda grupa otrzymuje schemat metaplanu (w załączniku) do uzupełnienia. Nauczyciel prosi, by uczniowie, wykorzystując wiedzę o filmie i powieści, uzupełnili tabelę.

Przykładowe odpowiedzi:

Jaki jest świat przedstawiony w filmie?	
Główni bohaterowie	Rudy i Zośka, nie mają konkretnych zajęć, jedynie działania konspiracyjne,
Rodzina	Rodzice Zośki i Rudego sprzeciwiają się zaangażowaniu w działania konspiracyjne; ojciec Rudego boi się słuchać radia; ojciec Zośki nie chce dać biżuterii na potrzeby konspiracji; Bytnarowa wzdycha „Boże, znowu ten Piłsudski!”
Konspiracja działalność	Sabotażowa (m.in. w kinach), czasem chaotyczna; młodzi ludzie chodzą po ulicach z bronią, zachowują się bardzo emocjonalnie (samochodowa szarża Zośki pod bramą gestapo na Szucha), nudzą ich konspiracyjne lekcje (dowcip zamiast odpowiedzi na zadany temat); harcerze zwracają się do przełożonych butnie, nie okazują szacunku (nie do pomyslenia w czasach międzywojennych); Orsza przedstawiony jako słaby dowódca; ewakuację mieszkania Błońskiego przedstawiono jako grabież w celu zdobycia funduszy; bohaterowie wydają się być najważniejszymi osobami w Szarych Szeregach – znane są im informacje o liczbie członków;

Obraz okupacyjnej Warszawy	Miasto pogrążone w ciszy; przygodni handlarze; ogromne flagi hitlerowskie na urzędach; nie widać zbyt wielu zniszczeń; młodzi ludzie starają się zdobyć wiedzę na tajnych kompletach; strach przed łapankami; trudności w zdobyciu produktów żywnościowych; nie widać zniszczeń wojennych; hitlerowscy żołnierze zbierający grzyby w podwarszawskich lasach;
Przykładowe sceny	Przyrzeczenie harcerskie odbyło się w domu Alka (harcerze nie używali mundurków, gdyż byłoby to zbyt niebezpieczne). Bytnarowie swoim zachowaniem dają przyzwolenie na intymne spotkanie Rudego z dziewczyną. Rudy w śledztwie podaje nazwisko kolegi, który zmarł w Oświęcimiu, co powoduje natychmiastową reakcję prowadzącego śledztwo.
Jak być powinno? Jak jest w utworze?	
Główni bohaterowie	Rudy, Alek i Zośka (niepodobni do postaci historycznych), szukają różnych sposobów zarobkowania (szklarstwo, udzielanie korepetycji, przewóz riksami, rąbanie drewna) – „zarobek szedł w parze z mniejszą lub większą akcją pomocy społecznej”
Rodzina	Rodzice bohaterów od młodych lat zaangażowani w działalność społeczną i patriotyczną.
Konspiracja	Działalność sabotażowa (m.in. w kinach), czasem chaotyczna; harcerze zachowują się odpowiedzialnie, okazują szacunek swoim przełożonym; Orsza (Stanisław Broniewski, naczelnik Szarych Szeregów) to wzór dowódcy; uczestnicy tajnych kompletów chcą zdobywać wiedzę; dla bezpieczeństwa członkowie organizacji konspiracyjnych nie wiedzą zbyt wiele o strukturze organizacyjnej; w czasie ewakuacji mieszkania Błońskiego zabrano dokumenty i cenne pamiątki, o które prosiła rodzina.
Obraz okupacyjnej Warszawy	Miasto pogrążone w ciszy; przygodni handlarze; ogromne flagi hitlerowskie na urzędach; miasto zniszczone nalotami; harcerze w 1939 r. po powrocie do Warszawy zobaczyli: „Gruzy hamowały ruch na ulicach, dygotały jeszcze zgliszcza”, domy bez szyb, na murach ślady po uderzeniach bomb;
Przykładowe sceny	Przyrzeczenie harcerskie odbyło się w lesie, harcerze przebrali się w mundurki, co byłoby wielką nieostrożnością. Rudy w śledztwie podaje nazwisko kolegi, który zmarł w Oświęcimiu, co prowadzący śledztwo weryfikuje przy następnym przesłuchaniu. Sceny zaskoczenia Rudego i dziewczyny przez rodziców nie ma w powieści (gdyby była – filmowa reakcja rodziców nie mieściła się w standardach przedwojennych).
Dlaczego nie jest tak jak być powinno?	
W wypowiedziach prasowych Robert Gliński mówił, że celowo okroił postać Alka (wydłużyłoby to czas trwania filmu).	
Reżyser odczytuje tekst według własnej wyobraźni.	
Film nie jest ekranizacją, ale adaptacją.	
Reżyser nie wykorzystał rad historyków (dlatego swoje nazwiska z napisów końcowych wycofali wnuk Aleksandra Kamińskiego Wojciech Feleszko oraz konsultant historyczny prof. Grzegorz Nowik).	
Reżyser często w wywiadach podkreślał, że chciał bohaterów pokazać z perspektywy współczesnego człowieka.	

2. Reprezentanci grup przedstawiają efekty pracy. Nauczyciel prosi o wypisanie na tablicy przyczyn zauważonych różnic (Dlaczego nie jest tak jak być powinno?) oraz o podkreślenie powtarzających się przyczyn.

3. Nauczyciel wyświetla na tablicy (lub rozda je na kartkach) definicje ekranizacji i adaptacji. Prosi uczniów o wskazanie podobieństw i różnic. Wyodrębnione w ten sposób cechy adaptacji uczniowie zestawiają z podkreślonymi wcześniej

przyczynami różnic między literacką a filmową wersją Kamieni na szaniec.

4. Nauczyciel otwiera dyskusję pytaniem: Czy film Roberta Glińskiego powinien nosić tytuł Kamienie na szaniec? Uczniowie wypowiadają się, wykorzystując materiał z lekcji.

5. Praca domowa: nauczyciel prosi o znalezienie w prasie lub internecie dwóch różnych recenzji filmu Kamienie na szaniec i wypisanie z nich w zeszyte w tabeli różnych opinii.

Scenariusze lekcji opracowane dla Niezależnego Wydawnictwa Harcerskiego
Warszawa, 2014

© Copyright by Maria Mazurkiewicz

© Copyright by Niezależne Wydawnictwo Harcerskie

Wszelkie niekomercyjne wykorzystanie scenariuszy – do prowadzenia zajęć lub publikacji – dozwolone i zalecane! Oczywiście, z podaniem źródła.

Załącznik – tabela

Jaki jest świat przedstawiony w filmie?	
Główni bohaterowie	
Rodzina	
Konspiracja działalność	
Obraz okupacyjnej Warszawy	
Przykładowe sceny	
Jak być powinno? Jak jest w utworze?	
Główni bohaterowie	
Rodzina	
Konspiracja	
Obraz okupacyjnej Warszawy	
Przykładowe sceny	
Dlaczego nie jest tak jak być powinno?	